

Một số giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt

(Trường hợp ở xã Quân Chu, huyện Đại Từ, tỉnh Thái Nguyên)

Mai Thị Hồng Vĩnh^(*)

Tóm tắt: Trong bối cảnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa, hội nhập quốc tế hiện nay, việc nghiên cứu làm rõ các giá trị trong văn hóa các tộc người để bảo tồn và phát huy trong đời sống của cộng đồng các dân tộc là hết sức cần thiết. Người Dao Quần Chẹt ở xã Quân Chu (huyện Đại Từ, tỉnh Thái Nguyên) trong quá trình phát triển lịch sử tộc người đã tích lũy vốn văn hóa khá phong phú, đặc biệt là các sinh hoạt tín ngưỡng. Tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt nơi đây chứa đựng nhiều giá trị có vai trò quan trọng trong công cuộc xây dựng đời sống mới của tộc người ở địa phương. Nội dung bài viết góp phần làm sáng tỏ một số giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt, qua đó nêu lên một số vấn đề đặt ra đối với công tác bảo tồn, phát huy giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt hiện nay.

Từ khóa: Tín ngưỡng, Giá trị tín ngưỡng, Người Dao Quần Chẹt

Dao Quần Chẹt là một trong bảy nhóm địa phương của người Dao. Ở tỉnh Thái Nguyên có ba nhóm người Dao, gồm: Dao Đỏ, Dao Quần Chẹt và Dao Lô Gang. Địa bàn nghiên cứu - xã Quân Chu, huyện Đại Từ, tỉnh Thái Nguyên - là nơi cư trú của nhiều tộc người, nhưng trong tộc người Dao chỉ có nhóm Dao Quần Chẹt. Các tộc người ở đây cư trú theo hình thức xen kẽ, nhưng người Dao Quần Chẹt vẫn sống theo dòng họ thành những cụm riêng.

Người Dao Quần Chẹt ở xã Quân Chu có vốn văn hóa khá phong phú, đặc biệt là các sinh hoạt tín ngưỡng chứa đựng nhiều giá trị, có vai trò quan trọng trong đời sống

của tộc người ở địa phương hiện nay. Bài viết dựa trên những tư liệu định tính được chúng tôi thu thập trong quá trình nghiên cứu điền dã tại xã Quân Chu từ năm 2012 đến nay, nhằm góp phần làm rõ hơn một số giá trị và vấn đề đang đặt ra đối với công tác bảo tồn các tín ngưỡng truyền thống của người Dao Quần Chẹt trong đời sống hiện đại.

1. Giá trị của tín ngưỡng trong đời sống người Dao Quần Chẹt hiện nay

Tín ngưỡng của người Dao nói chung và người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu nói riêng chịu ảnh hưởng từ nhiều hình thái tín ngưỡng, tôn giáo khác nhau. Những giá trị đạo đức của các tôn giáo như Phật giáo, Đạo giáo, Nho giáo cùng với giá trị của các hình thức tín ngưỡng dân gian đã hòa quyện

^(*) Trường Đại học Khoa học, Đại học Thái Nguyên;
Email: hongvinh.dhkhntn@gmail.com

trong quan niệm và thực hành tín ngưỡng của tộc người, tạo nên những giá trị nổi bật trong đời sống tín ngưỡng đặc trưng của người Dao Quần Chẹt ở địa phương.

** Tín ngưỡng góp phần gìn giữ và phát huy tính cộng đồng, giáo dục nhân cách của người Dao Quần Chẹt*

Tính cộng đồng cao là một đặc điểm nổi bật trong đời sống của người Dao Quần Chẹt ở xã Quân Chu. Trong thực hành tín ngưỡng, dù ở cấp độ gia đình, dòng họ hay cộng đồng đều có sự tham gia tích cực của anh em họ hàng, bà con làng xóm.

Đối với các nghi lễ thờ cúng cộng đồng tại ngôi miếu chung của làng, đại diện các nhà tổ (dòng họ, chi họ) luôn bàn bạc, thống nhất về kế hoạch tổ chức, việc đóng góp lễ vật và tiến hành nghi lễ. Thờ cúng tổ tiên là việc riêng của mỗi dòng họ và gia đình cụ thể, nhưng đối với người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu, nhiều khi rất khó phân biệt được các mức độ rạch ròi này, bởi luôn có sự giúp đỡ của bà con làng xóm. Hầu hết các nghi lễ quan trọng, như: tết nhảy, tảo mộ tượng trưng, cấp sắc... đều có sự góp sức của anh em họ hàng, bà con làng xóm. Chẳng hạn như lễ tảo mộ tượng trưng (*Chảy châu*) cho các cụ tổ dòng họ - một trong những nghi lễ thờ cúng đòi hỏi nhiều lễ vật và công sức. Để chuẩn bị cho nghi lễ này, các thành viên trong xóm mỗi người phụ trách một việc, như: giết mổ gia súc và gia cầm, chế biến lễ vật cúng tế, làm cơm thết đãi bà con làng xóm, dựng rạp và dựng đàn cúng thánh Tam Thanh,... Chi phí cho buổi lễ ngoài sự nỗ lực của gia đình còn có sự đóng góp của anh em họ hàng và những người cùng xóm. Cho đến nay, tính cộng đồng trong sinh hoạt tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt ở địa phương vẫn còn khá

đậm nét, góp phần củng cố và phát huy truyền thống đoàn kết tương thân tương ái trong tộc người.

Hiện nay, một bộ phận thế hệ thanh thiếu niên người Dao Quần Chẹt có xu hướng không xem trọng các giá trị văn hóa truyền thống của dân tộc mình. Do đó, ý nghĩa của việc giáo dục đạo đức, lối sống, nhân cách qua các sinh hoạt tín ngưỡng càng có giá trị tích cực. Những quan niệm, hoạt động, nghi lễ thờ cúng, từ niềm tin, lòng ngưỡng mộ đến các thiết chế được quy định chặt chẽ, đều có ý nghĩa giáo dục con cháu noi theo. Chẳng hạn như những điều giáo huấn của người Dao Quần Chẹt trong bản sắc của lễ cấp sắc đối với người thụ lễ. Trong đó, mối quan hệ giữa thầy và trò với tư tưởng “tôn sư trọng đạo” được bản sắc quy định cụ thể bằng điều răn: “Cấm con không được chửi thánh thầy, phải giữ gìn nề nếp” (Đỗ Đức Lợi, 1997: 50). Quan hệ thầy trò còn được phản ánh ở lối hành xử, thái độ của người được thụ lễ đối với người thầy cấp sắc cho mình, ở việc thờ tổ sư - ông tổ của nghề thầy cúng, trong đó có ma của người thầy đã làm lễ cấp sắc cho mình...

Quan niệm thuyết luân hồi định mệnh của Phật giáo ảnh hưởng khá sâu sắc đến tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt. Hầu hết những người Dao có tuổi ở Quân Chu, đặc biệt là các thầy cúng, đều tin rằng, khi một thực thể chết đi sẽ được đầu thai trở lại, song nếu kiếp trước sống mang tội lỗi thì kiếp sau sẽ phải gánh chịu tội... Vì vậy, người Dao Quần Chẹt cũng quan niệm, khi sống con người ta phải tu nhân tích đức, tránh làm điều ác. Điều này thể hiện rõ nét qua những điều giáo huấn trong bản sắc ở lễ cấp sắc đối với người đàn ông Dao.

Mặc dù còn những hạn chế nhất định, nhưng các giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt luôn hướng con người tới các giá trị cao đẹp của cuộc sống. Tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt là một trong những nhân tố góp phần giáo dục chữ tâm, nhân, lễ, hiếu cho mỗi thành viên trong tộc người, đặc biệt là thế hệ trẻ hiện nay. Sinh hoạt tín ngưỡng thông qua các quy định được linh thiêng hóa đều hướng con người đến cái thiện, từ đó gián tiếp góp phần tạo nên tính ổn định xã hội của tộc người ở địa phương. Thầy cúng Bàn Đức Báo (60 tuổi, xóm Chiếm 1, xã Quân Chu) cho biết: “Từ trước đến nay chưa có một hiện tượng giết người nào xảy ra bởi thanh niên người Dao Quần Chẹt ở địa phương”. Trong quá trình khảo sát tại địa bàn nghiên cứu, chúng tôi cũng thấy các hiện tượng như: bỏ chồng, bỏ vợ, trộm cắp, loạn luân, giết người... ít xảy ra trong cộng đồng người Dao Quần Chẹt nơi đây.

** Tín ngưỡng góp phần gìn giữ, bảo lưu các giá trị văn hóa nghệ thuật*

- *Nghệ thuật tạo hình*: Nghệ thuật tạo hình của người Dao Quần Chẹt diễn tả được diện mạo, tính cách, khung cảnh sống... của các thần linh, ma quỷ ở các thế giới khác nhau, từ đó phản ánh giá trị hiện thực, thế giới quan của tộc người.

Người Dao Quần Chẹt có các loại tranh thờ chính là: Tam Thanh, Bàn Vương, Tứ phủ công đồng,... Trong các nghi lễ thờ cúng lớn, họ đều lập đàn, treo tranh. Các bức tranh đều phản ánh tư duy triết học, quan niệm huyền thoại từ thời xa xưa hết sức trừu tượng của người Dao. Biểu hiện cụ thể ở bộ tranh Tam Thanh (bộ tranh gốc của người Dao nói chung và người Dao Quần Chẹt ở địa phương nói riêng, có ở

hầu hết các lễ cúng) với ba bức tranh: Nguyên Thủy Thiên tôn ở Ngọc Thanh cung, Linh Bảo Thiên tôn ở Thượng Thanh cung và Đạo Đức Thiên tôn ở Thái Thanh cung. Phân tích nghệ thuật tạo hình của bộ tranh Tam Thanh có thể thấy nổi rõ quan điểm triết học phương Đông: Nguyên Thủy Thiên tôn được xem là ngôi vị thứ nhất, tượng trưng cho cái nguồn gốc, cái khởi điểm của vũ trụ, là đầu mối của sự tự phân hóa và sự hòa điệu của hai nguyên lý âm - dương được thể hiện tượng trưng ở hai bức tranh hai bên, Linh Bảo Thiên tôn tượng trưng cho nguyên lý Dương, Đạo Đức Thiên tôn tượng trưng cho nguyên lý Âm. Do đó, theo quy tắc, ba bức tranh này không bao giờ được phép tách rời nhau. Cũng như quan niệm về vũ trụ của phương Đông không bao giờ tách rời các thái cực với âm dương (Phan Ngọc Khuê, 1998: 141). Quan niệm này có lẽ lý giải tại sao trong nghi lễ thờ cúng tổ tiên, chẳng hạn trong lễ Tết nhảy, người Dao không treo tranh theo trình tự từ trái sang phải, mà treo theo quy luật: *tranh Nguyên Thủy Thiên tôn được treo trước ở giữa và cao hơn các tranh khác; bên phải là tranh Linh Bảo Thiên tôn; bên trái là tranh Đạo Đức Thiên tôn.*

- *Nghệ thuật trình diễn*: Múa là một loại hình nghệ thuật chiếm ưu thế trong sinh hoạt tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt ở địa phương. Trong các nghi lễ lớn như: tang ma, cấp sắc, cúng Bàn Vương, Tết nhảy..., thầy cúng đều thực hiện các vũ điệu để cúng tế thần linh, tổ tiên. Do đó, thực hiện các nghi lễ thờ cúng có vai trò quan trọng trong việc gìn giữ những điệu múa truyền thống có kết hợp với nhạc cụ của người Dao Quần Chẹt. Gắn với các nghi lễ cụ thể là những bài múa riêng.

Chẳng hạn, trong lễ tết nhảy có bài múa bắt ba ba, bao gồm các động tác tượng trưng cho những hành động tìm, bắt, trói, đem về nhà, mổ, băm, xào, dâng lên các vị thần linh, gia tiên, sau đó cho bản thân người múa ăn. Quá trình đó được diễn tả trong một không khí tung bừng, nhộn nhịp nhưng hết sức linh thiêng. Các động tác múa vừa thể hiện yếu tố tâm linh, vừa mang tính nghệ thuật. Múa bắt ba ba của người Dao đã được biên đạo múa Thanh Tùng sáng tác thành điệu múa đi hội mùa xuân rất thành công. Điệu múa đã nằm trong chương trình biểu diễn của nhiều đoàn nghệ thuật chuyên nghiệp và được biểu diễn ở nhiều nước trên thế giới. Với các điệu múa của thầy cúng và những người tham gia thì nghi lễ không chỉ dừng lại ở nghi thức mang tính tôn giáo mà đã trở thành một dạng thức lễ hội dân gian của cộng đồng.

Trong thực hành tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt, kết hợp với các điệu múa là sự phụ họa của âm nhạc. Âm nhạc là một phương tiện để thầy cúng giao tiếp với thần linh. Các nhạc cụ bao gồm: trống, thanh la, chũm chọe, chuông, tù và,... Khi sử dụng trong nghi lễ thường có sự phối hợp giữa các loại nhạc cụ khác nhau, như thanh la thường phối hợp với trống để đệm cho tiếng trống tạo ra âm trầm cao và vang vọng xa hơn. Sự kết hợp đó góp phần diễn tả những cung bậc cảm xúc khác nhau trong từng nghi thức cúng, tạo nên các bản nhạc có sự phối thanh hài hòa, đồng điệu của các loại nhạc cụ. Bên cạnh đó, diễn xướng cũng là một nghi thức phổ biến của thầy cúng khi hành lễ. Lời cúng được thầy cúng đọc có tiết tấu giai điệu lúc trầm, lúc bổng, lúc nhanh, lúc chậm. Trong không gian linh thiêng của buổi lễ, cùng với âm

thanh của các nhạc cụ, các điệu múa vừa thể hiện sức mạnh, quyền uy của thần thánh, vừa tạo nên những cung bậc cảm xúc, lay động tới tâm tư tình cảm của người tham gia nghi lễ.

Có thể thấy, ngoài giá trị mang tính tôn giáo, tín ngưỡng, hệ thống tranh thờ, âm nhạc và các điệu múa có đóng góp to lớn trong kho tàng nghệ thuật của người Dao Quần Chẹt nói riêng và các dân tộc ở Việt Nam nói chung.

** Tín ngưỡng góp phần trong tổ chức và quản lý xã hội*

Hiện nay ở xã Quân Chu, cùng với hệ thống chính trị cơ sở và thôn làng, việc quản lý cộng đồng không thể thiếu vai trò của hội đồng già làng. Hội đồng già làng bao gồm người đứng đầu là ông Mo và đại diện của các xóm do dân làng bầu ra (chủ yếu là những thầy cúng, người cao tuổi và các trưởng họ trong làng). Các thành viên được bầu vào hội đồng già làng phải là những người cao tuổi, có đức độ và uy tín trong làng, am hiểu phong tục tập quán, biết thực hành các nghi lễ quan trọng của cộng đồng,... Hội đồng già làng chủ yếu tham gia thực hiện các hoạt động liên quan đến tín ngưỡng, tôn giáo, phong tục tập quán của cộng đồng. Do đó, cấp ủy đảng và chính quyền xã cũng như các trưởng xóm, tổ chức chính trị - xã hội khác ở địa phương luôn tham khảo ý kiến và kết hợp với hội đồng già làng để thực hiện tốt công tác quản lý xã hội, nhất là những vấn đề liên quan đến phong tục tập quán truyền thống của người Dao Quần Chẹt, giải quyết các công việc giải phóng mặt bằng và những vấn đề an ninh trật tự của làng (tệ nạn xã hội, mâu thuẫn giữa các dòng họ, gia đình),... Vì vậy, thiết chế xã hội truyền thống của người Dao Quần Chẹt ở

Quân Chu cho đến nay vẫn là một mắt xích trong hệ thống quản lý hành chính ở địa phương.

2. Một số vấn đề đặt ra đối với công tác bảo tồn và phát huy giá trị tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt hiện nay

** Vai trò đang dần mờ nhạt của chính chủ thể văn hóa*

Do sự thay đổi của đời sống xã hội và sự biến đổi trong nhận thức về những giá trị văn hóa tộc người hiện nay, một bộ phận người Dao Quần Chẹt, đặc biệt là thế hệ trẻ - đối tượng có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy các bản sắc văn hóa dân tộc, đang có tâm lý xa rời những giá trị văn hóa cổ truyền, ít tham gia các nghi lễ, thực hiện các nghi thức múa trong nghi lễ truyền thống, thậm chí còn cho đó là những yếu tố “lỗi thời” và có xu hướng từ bỏ để tiếp nhận những giá trị văn hóa của các tộc người khác mà họ cho là hiện đại. Điều đó vô tình đã góp phần làm mai một hoặc có thể đánh mất bản sắc văn hóa của tộc người.

Các câu chuyện cổ, truyền thuyết về lịch sử tộc người Dao được ghi trong các bài cúng bằng chữ Nôm Dao hay truyền miệng từ đời này sang đời khác; các điệu múa, những bức tranh thờ chứa đựng các giá trị lịch sử và văn hóa chủ yếu được lưu giữ trong đội ngũ thầy cúng và những người già. Đây là các yếu tố liên quan đến tín ngưỡng, nên chỉ những người biết thực hành mới có thể hiểu được nội dung và giá trị của chúng. Trong khi đó, các thầy cúng, đặc biệt là thầy cúng cao tay, chỉ truyền bí quyết hành nghề cho đệ tử theo học để làm nghề thầy cúng, hơn nữa đội ngũ thầy cúng có kinh nghiệm ngày càng già yếu nhưng thiếu người thay thế. Do đó, phần lớn người Dao Quần Chẹt ở địa phương, nhất là lớp

trẻ, không biết đến các loại hình nghệ thuật truyền thống của tộc người, đặc biệt là chữ Nôm Dao. Đây là một trong những nguyên nhân dẫn đến nguy cơ phai nhạt bản sắc tộc người trong tương lai và gây không ít khó khăn cho việc phát huy vai trò của chủ thể văn hóa trong công tác bảo tồn bản sắc văn hóa dân tộc.

** Sinh hoạt tín ngưỡng có thể gây trở ngại cho nhận thức của người dân trong xây dựng đời sống văn hóa*

Thời gian qua, các thông tư hướng dẫn việc thực hiện nếp sống văn minh tại các cơ sở tín ngưỡng, cơ sở tôn giáo... đều được phổ biến trong cộng đồng người Dao Quần Chẹt tại địa phương. Nhưng do tín ngưỡng là vấn đề tâm linh, một số quan niệm, tập quán liên quan đến tín ngưỡng vốn dĩ ăn sâu trong nhận thức của người dân nên khó thay đổi. Do đó, người Dao Quần Chẹt cho tới nay vẫn còn duy trì một số quan niệm, thực hành tín ngưỡng gây cản trở quá trình “xây dựng nền văn hóa tiên tiến” tại địa phương.

Thực tế cho thấy, người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu hiện vẫn tồn tại quan niệm cho rằng, mọi vật đều có linh hồn, khi chết đi đều biến thành ma và có tác động nhất định tới cuộc sống của con người. Đồng bào cũng tin phép thuật của thầy cúng có thể trừ tà ma, chữa bệnh, nên còn tiến hành thờ cúng nhiều loại ma, thần linh cũng như tổ chức nhiều nghi lễ và sử dụng các lễ vật khác nhau. Niềm tin tâm linh, sự sợ hãi trước các lực lượng thần linh, ma quỷ đã ràng buộc họ thực hiện các nghi thức tín ngưỡng và không mạnh dạn cải biến những yếu tố không còn phù hợp, điển hình như việc cúng giải hạn cho các thành viên trong gia đình vẫn còn rất phổ biến. Khi quá chú trọng vào số mệnh, vận

hạn, sự tác động của các lực lượng siêu linh sẽ dẫn tới hạn chế trong nhận thức, coi những rủi ro trong cuộc sống là do các thánh thần, tà ma... chứ không phải do những nguyên nhân khác, điều đó khiến họ nhận thức hạn chế về các chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, chẳng hạn việc chấp hành luật lệ giao thông, thăm khám sức khỏe tại cơ sở y tế theo định kỳ hay chôn cất người chết tại các nghĩa trang theo quy định,...

** Phong tục tang ma có thể ảnh hưởng đến tài nguyên đất và vệ sinh môi trường ở địa phương*

Trong các tiêu chí xây dựng nông thôn mới hiện nay đã có yêu cầu quy hoạch đất làm nghĩa trang lâu dài, như tại Nghị định số 23/2016/NĐ-CP ngày 5/4/2016 của Chính phủ về xây dựng, quản lý và sử dụng nghĩa trang, cơ sở hỏa táng có nêu “đầu tư xây dựng nghĩa trang, cơ sở hỏa táng phục vụ cho nhiều địa phương, sử dụng hình thức táng mới văn minh, hiện đại nhằm tiết kiệm tối đa đất, kinh phí xây dựng và đảm bảo yêu cầu môi trường và cảnh quan xung quanh”. Tuy nhiên, vấn đề này chưa được thực hiện tốt trong cộng đồng người Dao Quần Chẹt tại Quân Chu.

Quan niệm trong tang ma của người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu là “đào sâu chôn chặt”, nên họ không có tập tục bốc cốt thu xương và xây dựng lại mộ cho người chết. Khi có người qua đời, gia đình thường chọn những mảnh đất ưng ý, thuận tiện cho việc trông coi của gia đình, thường là các mảnh đất gần nhà ở hoặc trong phần đất thuộc sở hữu của gia đình. Do đó, mồ mả được chôn rải rác khắp nơi, thậm chí có những ngôi mộ chôn ngay cạnh nhà ở, gây ô nhiễm không khí, ô nhiễm nguồn nước, ảnh hưởng không nhỏ đến việc đảm bảo vệ

sinh môi trường cho cộng đồng. Mặc dù từ năm 1997 trở lại đây, ở xã Quân Chu đã có khu chôn cất riêng, nhưng đa phần đồng bào Dao vẫn mai táng theo phong tục. Bên cạnh đó, những mồ mả chôn trên đất canh tác thuộc sở hữu công sẽ gây khó khăn cho việc quản lý của chính quyền địa phương và cho chính người được canh tác trên mảnh đất đó. Những ngôi mộ chôn gần đường quốc lộ, trên đất canh tác còn gây khó khăn cho việc giải tỏa mặt bằng để xây dựng, nâng cấp hệ thống đường, trường, trạm ở địa phương.

** Thực hành nhiều nghi lễ tín ngưỡng có thể ảnh hưởng đến phát triển kinh tế*

Việc bảo lưu những nghi lễ mang tính truyền thống liên quan đến tín ngưỡng góp phần bảo tồn giá trị văn hóa tộc người, nhưng việc thực hành các nghi lễ ở một góc độ nhất định đã gây lãng phí về thời gian, công sức và vật chất của người dân. Để tổ chức các nghi lễ lớn, như: tết nhảy, tảo mộ tượng trưng, đàn cầm..., người dân phải chuẩn bị trong một thời gian dài và tốn kém nhiều về tiền của, thời gian. Trong những ngày tổ chức nghi lễ, gia chủ và các thành viên trong dòng họ phải tạm dừng mọi công việc sản xuất. Thậm chí có những gia đình trong quá trình tổ chức các nghi lễ nếu có điều gì sơ suất bị thần quở trách lại phải mổ thêm lợn, gà để tạ lỗi với thần linh.

Trong cúng tế tổ tiên, người Dao Quần Chẹt đều dâng cúng với lễ vật lớn như trâu, bò, lợn, dê... hết sức tốn kém nhằm cầu mong thần linh, tổ tiên phù hộ, che chở hay bỏ qua những hành động xúc phạm đến thần linh, tổ tiên. Ngoài ra, họ còn chuẩn bị nhiều mâm cỗ lớn để thết đãi bà con làng xóm, họ hàng. Phong tục đó đã gây ảnh hưởng đến đời sống kinh tế của các hộ gia đình người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu.

Hiện nay, các vùng, miền, tộc người đều đang thực hiện Phong trào “toàn dân đoàn kết xây dựng đời sống văn hóa” với tinh thần “thực hiện nếp sống văn minh, thực hành tiết kiệm trong việc cưới, việc tang và lễ hội” theo quy định trong Thông tư số 01/2012 TT-BVHTTDL ngày 18/01/2012, của Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch. Tổ chức các nghi lễ tín ngưỡng là cần thiết nhưng cần hạn chế mức độ ảnh hưởng quá lớn đến việc tích lũy nguồn lực nhằm phát triển kinh tế, cải thiện đời sống của đồng bào, nhất là trong điều kiện kinh tế vốn dựa vào nông nghiệp là chủ yếu, cuộc sống còn gặp nhiều khó khăn của người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu hiện nay.

** Công tác quản lý hoạt động tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt hiện nay còn nhiều khó khăn*

Thời gian qua, chính quyền và các ban ngành xã Quân Chu đã tập trung chỉ đạo, vận động nhân dân xây dựng đời sống văn hóa ở các khu dân cư theo quan điểm, chủ trương của Đảng và Nhà nước. Những năm gần đây, xã Quân Chu nói chung và người Dao Quần Chẹt nói riêng cũng đã ít nhiều có những thay đổi trong thực hành tín ngưỡng cho phù hợp với tình hình thực tế của xã hội, song vẫn giữ được bản sắc văn hóa tộc người, như: giản tiện lễ vật, rút ngắn thời gian tổ chức tang ma, các nghi lễ thờ cúng. Điều đó đã giúp hạn chế phần nào ảnh hưởng tiêu cực của sinh hoạt tín ngưỡng đến hoạt động sản xuất và quá trình tích lũy kinh tế, nhằm phục vụ công tác xóa đói giảm nghèo cho đồng bào ở địa phương.

Tuy nhiên, bên cạnh những mặt đạt được thì hiện nay trong công tác quản lý văn hóa nói chung và tín ngưỡng nói riêng của người Dao Quần Chẹt ở địa phương cũng đặt ra một số vấn đề cần quan tâm

như: chính quyền cấp xã và các ban ngành chưa có sự định hướng cụ thể phù hợp với tình hình thực tế ở địa phương để người dân thực hiện, mà thường thông qua tuyên truyền phổ biến là chính, còn việc thực hiện phần lớn là “khoán trắng” cho các xóm, dẫn đến thiếu sự phối hợp, hỗ trợ, giao lưu thường xuyên giữa chính quyền với người dân. Chẳng hạn, trong xây dựng xóm văn hóa, cần thiết phải phát huy vốn văn nghệ dân gian, tuy nhiên qua phỏng vấn người Dao Quần Chẹt tại địa phương cho thấy, vấn đề này chỉ được cấp xã chỉ đạo cho các xóm thành lập đội văn nghệ, nhưng thành phần, nội dung, hình thức tổ chức thực hiện... không được định hướng cụ thể. Hàng năm, Ban văn hóa xã tổ chức hội xuân đầu năm cho bà con, nhưng hầu như không có các loại hình nghệ thuật dân gian trong các nghi lễ của người Dao Quần Chẹt, mà chủ yếu chỉ sử dụng các loại hình âm nhạc hiện đại.

Thực tế cho thấy, công tác bảo tồn và phát huy các giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu hiện nay không thể tách rời sự chỉ đạo, hướng dẫn và phối hợp chặt chẽ, hiệu quả của các cấp ủy đảng, chính quyền và người dân trong quá trình thực hiện. Nhưng để đạt được hiệu quả thiết thực đòi hỏi các cấp đảng ủy, chính quyền địa phương phải chỉ đạo, quản lý sát sao, cụ thể hơn.

Kết luận

Tín ngưỡng là một thành tố tạo nên bản sắc văn hóa của người Dao Quần Chẹt ở xã Quân Chu, chứa đựng nhiều giá trị có vai trò quan trọng trong phát triển kinh tế - xã hội của tộc người hiện nay. Người Dao Quần Chẹt gìn giữ được các tín ngưỡng truyền thống cũng chính là gìn giữ được những giá trị văn hóa nghệ thuật truyền

thống của tộc người. Do đó, việc bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa nói chung và tín ngưỡng nói riêng của người Dao Quần Chẹt là vấn đề hết sức quan trọng, có giá trị thực tiễn thiết thực đối với cộng đồng tộc người ở địa phương. Song, hiện nay công tác bảo tồn, phát huy các giá trị trong tín ngưỡng của người Dao Quần Chẹt đã và đang đặt ra một số vấn đề bất cập cần giải quyết. Để thực hiện được mục tiêu bảo tồn và phát huy văn hóa tộc người Dao nói chung, người Dao Quần Chẹt ở Quân Chu nói riêng, các cấp ủy đảng và chính quyền địa phương cần có những chủ trương, giải pháp phù hợp với truyền thống cũng như thực tiễn xã hội người Dao Quần Chẹt hiện nay □

Tài liệu tham khảo

1. Bế Viết Đăng, Nguyễn Khắc Tụng, Nông Trung, Nguyễn Nam Tiến (1971), *Người Dao ở Việt Nam*, Nxb. Khoa học xã hội, Hà Nội.
2. Phan Ngọc Khuê (1998), “Tranh thờ của dân tộc Dao ở Bắc Bộ Việt Nam”, trong: *Sự phát triển Văn hóa xã hội của người Dao: Hiện tại và tương lai* (Kỷ yếu Hội thảo quốc tế về người Dao tổ chức tại Thái Nguyên, tháng 12/1995), Hà Nội, 1998, tr. 135-146.
3. Đỗ Đức Lợi (1997), *Tục cấp sắc của người Dao Quần Chẹt ở Bắc Thái*, Luận văn Thạc sĩ Lịch sử, Trường Đại học Khoa học xã hội và Nhân văn Hà Nội, Hà Nội.

(tiếp theo trang 33)

Việc hai nhóm đối tượng liên quan là nhà báo và công chúng vừa có những nhận định tương đồng về chức năng giám sát xã hội và phản biện xã hội, vừa có những quan điểm khác nhau về vai trò giám sát xã hội và phản biện xã hội cho thấy, chủ đề về giám sát xã hội và phản biện xã hội sẽ còn thu hút được sự quan tâm đặc biệt của công luận và xã hội. Điều này là cần thiết để phát huy và nâng cao hơn nữa chất lượng giám

sát xã hội và phản biện xã hội của báo chí - truyền thông Việt Nam □

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Văn Dũng (2017), *Báo chí giám sát, phản biện xã hội ở Việt Nam*, Nxb. Đại học Quốc gia Hà Nội, Hà Nội.
2. James A. Robinson, Daron Acemoglu (2013), *Tại sao các quốc gia thất bại*, Nxb. Trẻ, Tp. Hồ Chí Minh.
3. Hoàng Phê (1997), *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb. Hà Nội, Đà Nẵng.